

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

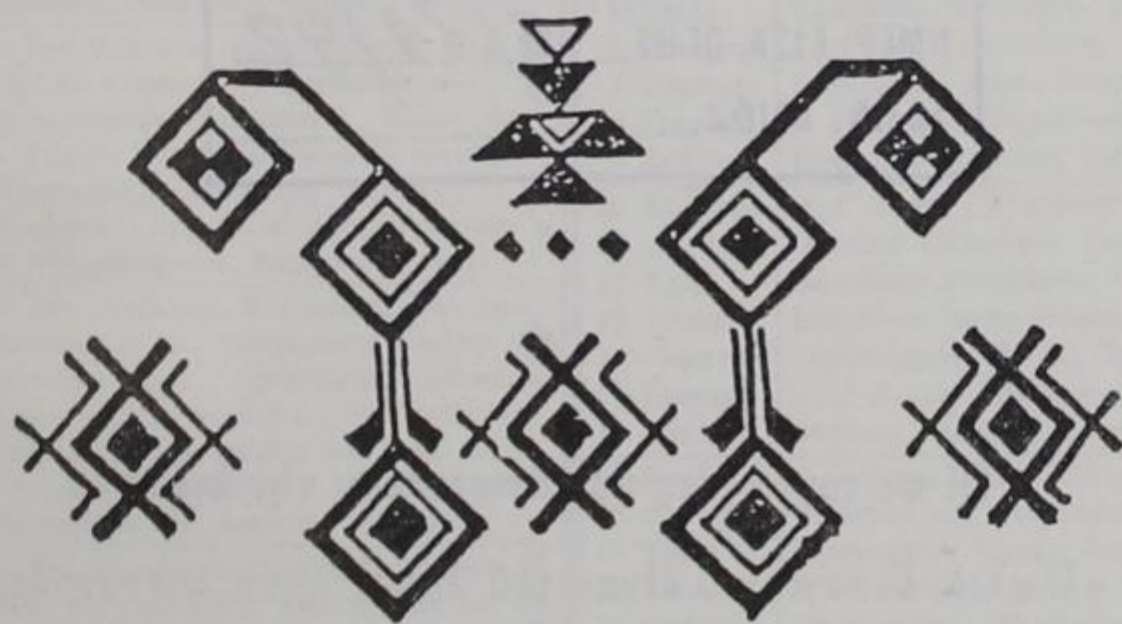
ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΟ
ΉΠΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΉΩΑΝΝΙΝΑ 1983

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΟ
ΉΠΕΡΟΧΟΤΙΟ

ΉΩΑΝΝΙΝΑ 1983

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τ Ο Μ Ο Σ Ε'

Ἰωάννινα 1983

Σύνταξη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Ἐξώφυλλο καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

Οἱ φωτογραφίες ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἐγὼτητα
«Παλιὰ Γιάννινα», εἶναι τοῦ ἑρασιτέχνη φωτογράφου

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΒΕΡΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 400

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ
ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Στή σύντομη περίοδο τῆς ζωῆς τῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας (12 Ἀπριλίου 1937 — 13 Νοεμβρίου 1967) καὶ ἰδιαίτερα στοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ἀγωνίες τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἡπείρου, πρωταγωνιστικὸ ρόλο διαδραμάτισε ὁ Ἐπίσκοπος Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων Κοτόκος (6 Ἀπριλίου 1937 — † 24 Μαΐου 1969).

Ὁ Παντελῆς Χρήστου Κοτόκος γεννήθηκε στὶς 9 Ἰουλίου 1890¹ στὸ χωριὸ Ὀπαρι τῆς Κορυτσᾶς². Ἐφοίτησε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ ὀρκίστηκε πτυχιούχος τὴν Κυριακὴ 30 Ἰουνίου 1913 μὲ τὸ βαθμὸ 4,41 «λίαν καλῶς»³. Ἡ πτυχιακὴ του διατριβὴ ἔφερε τὸν τίτλο: Ἰωάννου Χρυσοσιόμου διδασκαλία περὶ τοῦ ποιμαντικοῦ ἀξιώματος⁴. Γιὰ πολλὰ χρόνια ἐργάστηκε στὴν Βόρειο Ἡπειρο καὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς Καθηγητῆς καὶ Ἱεροκήρυκας καὶ ἐφοίτησε στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἀναμίχτηκε ἐνεργὰ καὶ δραστήρια κατὰ τὰ ἔτη 1922—1937 στὴ διευθέτηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Ἀλβανίας εἴτε ἔβρισκόταν στὴν Κορυτσᾶ εἴτε στὴν Ἀθήνα. Ὄταν στὰ τέλη τοῦ 1936 καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1937 ἔγιναν ἔντονες ἐνέργειες ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση γιὰ νὰ λυθεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐκκρεμότητα στὴν Ἀλβανία, ὁ Παντελῆς Κοτόκος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους γιὰ νὰ καταλάβει ἐπισκοπικὴ ἔδρα στὴ νεοσύστατη Αὐτοκέφαλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας⁵.

Στὶς 2 Ἀπριλίου 1937 χειροτονήθηκε Διάκονος στὴ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Χάλκης ἀπὸ τὸ Σχολάρχην τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης Μητροπολίτη Σελευκείας Αἰμιλιανό, στὶς 4 Ἀπριλίου (Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν) χειροτονήθηκε Πρεσβύτερος στὸ Ναὸ Ἁγίου Γεωργίου Μακροχωρίου ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Δέρκων Ἰωακείμ, στὶς 6 Ἀπριλίου ἐκλέχτηκε Ἐπίσκοπος Ἀργυροκάστρου καὶ ἡ χειροτονία του ἔγινε στὶς 11 Ἀπριλίου (Δ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν) στὸ Ναὸ Ἁγίας Τριάδος Χάλκης ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτες Πριγκηπονήσων Θωμᾶ, Θεσσωρουπόλεως Λεόντιο καὶ Φιλαδελφείας Αἰμιλιανό⁶. Τὴν ἴδια ἡμέρα (11 Ἀπριλίου 1937) ὁ Παντελεήμων πῆρε τὸ δίπλωμα Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Χάλκης, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐκδοθεῖ στὶς 30 Ἰουνίου 1913.

Στὸν Κώδικα Β' τῶν Διπλωμάτων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης (σ. 163, ἀριθμ. 465) γράφτηκε ἀπὸ τὸ Σχολάρχην Μητροπολίτη Φιλαδελφείας Αἰμιλιανὸν ἢ σημείωση: *Τὸ δίπλωμα ἰὸδε ἐξεδόθη μὲν ἐν τῷ πρόσθεν δεδηλωμένῳ χρόνῳ, ἐπιδίδοται δὲ νῦν τῷ δικαιούχῳ μετὰ τὴν χειροτονίαν συνωδὰ τῷ 119ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ. Ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1937. Ὁ Σχολάρχης † ὁ Φιλαδελφείας Αἰμιλιανός.*

Στις 12 Ἀπριλίου 1937 ἐκδόθηκε ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος μετὸν ὁποῖο ἀνακηρύχτηκε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας Ἀυτοκέφαλη καὶ στις 15 τοῦ ἰδίου μῆνα οἱ Ἱεράρχες τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἀναχώρησαν γιὰ τὶς ἔδρες τους. Ὁ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων ἔφτασε στὸ Ἀργυρόκαστρο τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ 29 Ἀπριλίου⁷. Δύο χρόνια ὅμως ἀργότερα ἀναγκάστηκε νὰ ἀποχωριστεῖ τὸ ποίμνιό του καὶ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδας του καὶ νὰ ζήσει ἀπὸ τότε ἐμπερίστατος στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἐπαρχία του ἔμεινε ἀκέφαλη καὶ διοικοῦνταν ἀπὸ τὸν πολὺν Πρεσβύτερο Παπαγιάννη, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ Λέκλη, καὶ ἀπὸ τὸ Γραμματεῖα τῆς Ἐπισκοπῆς Ἰωάννη Ντάνο⁸.

Ἀπὸ τὸ 1941 μέχρι τὸ 1969 ὁ Παντελεήμων ἀγωνίστηκε μετὰ σθένος καὶ αὐταπάρνηση γιὰ τὰ δίκαια τῶν Βορειοηπειρωτῶν, ἔλαβε μέρος ἐνεργὸ καὶ δραστήριο σὲ πολλές ἐκδηλώσεις συμπαράστασης καὶ διέθεσε ὅλες τὶς δυνάμεις του στὴν ἐνίσχυση τῶν προσπαθειῶν τῶν Βορειοηπειρωτικῶν Συλλόγων καὶ Ὁργανώσεων ποὺ ἀγωνίζονταν νὰ βοηθήσουν ὅσο γινόταν περισσότερο στὴ δίκαιη λύση τῶν αἰτημάτων τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν ποὺ ζοῦσαν στὴ Βόρειο Ἡπειρο ἢ κατάγονταν ἀπὸ τὴν πολὺπαθη αὐτὴ περιοχή.

Ἀπὸ τὸ προσωπικό του Ἀρχεῖο, ποὺ μετὰ πολλὴ φροντίδα καὶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἀνεῦρε καὶ κατέθεσε στὴν Ἑταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν ὁ Πρόεδρος τῆς καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Ἰονίου καὶ Ἀδριατικοῦ Χώρου Κωνσταντῖνος Φρόντζος, δημοσιεύουμε τέσσερα κείμενα.

1.- Ἐκκλησιὴ τοῦ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονος πρὸς τὸν Πατριάρχην Ρωσίας Ἀλέξιο γιὰ τὰ δίκαια τῶν Βορειοηπειρωτῶν (3 Αὐγούστου 1946).

*Πρὸς τὴν Ἀυτοῦ Μακαριότητα
τὸν Πατριάρχην Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν
κ.κ. Ἀλέξιον*

Μόσχαν

Μακαριώτατε Δέσποια καὶ

Λίαν Ἀγαπητὴ ἐν Χριστῷ Ἡμῶν Ἀδελφέ,

Τὸ Ἑλληνικὸν Γένος κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς δουλείας του ἔσιρεφε πάντοτε τὰ ὄμματα αὐτοῦ πρὸς τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν, ἥτις ὑπῆρξε

κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους χρόνους ὁ φυσικὸς προσιότης αὐτοῦ. Ἐξεδηλώθη δὲ ἡ προσιότης αὕτη ἐμπρόκτως καὶ ἐπανάληψιν καὶ εἰς τὴν Ρωσσοικὴν βοήθειαν ὀφείλει κατὰ μέγιστον μέρος ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πρώτης ἐλευθέρως γωνίας του. Εἰς τὰς δέλιους τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους μετ' εὐγνωμοσύνης ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Ρωσσοία, ἰδιαιτέρως δὲ μνημονεύεται τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἀείποτε ἐπεδείξατο ἡ Ἀγιοιότης Ρωσσοικῆ Ἐκκλησία.

Πρὸς τὸν σεπιὸν Ἀρχηγὸν Αὐτῆς ἀποτεινόμενος ὁ ἐλάχιστος ἐν Χριστιῶ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς, ποιμὴν ἐνὸς τμήματος Ἑλληνορθόδοξου, τελοῦντος ὑπὸ ἀπηνῆ διωγμὸν ἀπὸ μέρους ἐνὸς μισαλλοδόξου Κράτους, οἱ Ἀρχηγοὶ τοῦ ὁποῖου, ὑφ' οἰοδήποτε πολιτικὸν καθεσιῶς, δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι — κατὰ πλειοψηφίαν ἄλλωστε Μουσουλμάνοι — ἐμπεποτισμένοι ἀπὸ τυφλοῦν ἀντιχριστιανικὸν πνεῦμα. Ἐξ ὀνόματος 120.000 Ἑλλήνων Χριστιανῶν Ὀρθόδοξων κατοίκων τῆς Βορείου Ἡπείρου ὑψώνω τὴν ἀσθενῆ φωνὴν μου πρὸς τὴν Ὑμετέραν Προσκυνητὴν μου Μακαριότητα καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν προσιότητα Αὐτῆς, ἵνα τεθῆ ἰέριμα εἰς τὰ δεινὰ ἐνὸς λαοῦ, οὔτινος ἢ μόνη του ἁμαρτία ὑπῆρξεν ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος, ἡ Βόρειος Ἡπειρος — ἑλληνικὴ ἐστία καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας — προσηρηθή μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους (1912—1913) εἰς τὸ νεοσύστατον τότε Ἀλβανικὸν Κράτος. Ἡ Ἐπαρχία αὕτη κατωκεῖτο κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ὑπὸ 200.000 κατοίκων, ἐξ ὧν οἱ 120.000 ἦσαν Ἕλληνες, οἱ δὲ 80.000 Τουρκαλβανοί. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν πρώτων θὰ ἔδει νὰ προστεθῶσι πλεῖστοι ὅσοι Βορειοηπειῶται, μεταναστεύσαντες εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Τὸ κῦμα τῆς μεταναστεύσεως ταύτης, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἶχεν ἐνταθῆ ἰδίᾳ μετὰ τὸ 1890, οὕτω δὲ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν πατρίδος εἶχεν αἰσθητῶς ἐξασθενήσει. Παρὰ ταῦτα ὅμως διετήρει συντριπτικὴν ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν Τουρκαλβανῶν, πρᾶγμα ὅπερ ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογήσουν καὶ αὐταὶ αἱ Τουρκοκαὶ στατιστικαὶ (ἡ τελευταία ἐγένετο τῷ 1908) καὶ τοῦτο παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον εὐνοίαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς τοὺς Ἀλβανούς καὶ τὴν δυσμένειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ ἑλληνικότης τῆς Βορείου Ἡπείρου διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ὑπῆρξεν ἀδιαφιλονίκητος. Περὶ αὐτῆς μαρτυροῦν ὅλοι οἱ ξένοι παρατηρηταὶ καὶ συγγραφεῖς, οἱ ἀσχοληθέντες καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μετέπειτα μὲ τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Βόρειον Ἡπειρον. Ὑπῆρξεν ἡ πατρίς μας κοιτὶς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπρωτοσιότησεν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, ὡς καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν του ἀποκατάστασιν. Ἐπιφανεῖς διδάσκαλοι, ἡρωϊκοὶ στρατηγοὶ τῶν ἐπικῶν ἀγώνων τοῦ νεώτερου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Βόρειον Ἡπειρον, τέκνα δὲ τῆς γῆς αὐτῆς ὑπῆρξαν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ Μεγάλοι Ἐυεργεταὶ τῆς

Ἑλλάδος, οἵτινες ἀνήγειραν τὸ πλεῖστον τῶν καλλιμαρμάρων δημοσίων κτιρίων, ἅτινα κοσμοῦν τὰς συγχρόνους Ἀθήνας καὶ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις. Βορειοηπειρώτης ὑπῆρξεν ὁ μέγας Ἰωάννης Καποδίστριας, ὅστις διέπρεψε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ρωσσίαν, γενόμενος καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ προσενεγκῶν μεγίστης ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ὑμειτέραν Μεγάλην καὶ ἔνδοξον Παιρίδα. Ἐκ Βορείου Ἠπείρου πλεῖστοι ἄλλοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες μετέβησαν καὶ ἐγκατεσιτάθησαν εἰς τὴν Ρωσσίαν, διακριθέντες ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πολέμους αὐτῆς κατὰ τῶν παντοίων ἐχθρῶν της, ἐν οἷς Τοῦρκοι καὶ Αὐστριακοὶ ὑπῆρξαν καὶ τοῦ ἡμειτέρου δούλου τότε Ἔθνους πολέμιοι. Τῆς ἀνδρείας τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν Βορειοηπειρωτῶν ἦσαν θαυμασται οἱ Ρῶσοι, ὅτι δὲ μεσοῦντιος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ Ὁρλώφ ἐπεχείρει τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐκ τῶν πρώτων ἀπειτύνειτο πρὸς τοὺς γενναίους Χειμαριώτας, οἵτινες καὶ προθύμως ἔσπευσαν νὰ πολεμήσωσι ὑπὸ τὰς σημαίας του.

Ἡ σύνθεσις αὕτη τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ αἱ θυσίαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις τὴν ἀπελευθέρωσεν, ἀπειτέλουν ἀναφαιρέτους τίτλους προσαρτήσεως τῆς Ἐπαρχίας ταύτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀντιέδρασεν ὅμως τότε ἡ παλίμβουλος διπλωματία τῆς Αὐστρίας τῶν Ἀψβούργων, μαζὺ μὲ τὴν Ἰταλικὴν διπλωματίαν, ἣτις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν συνεκάλυπτε τὰς ἱμπεριαλιστικὰς διαθέσεις της, τὰς ἐξωθούσας αὐτὴν πρὸς τὴν ἐτιέραν ἀκτὴν τῆς Ἀδριατικῆς ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς παλαιᾶς Ἑγνατίας ὁδοῦ, δι' ἧς ἐξεχύθησαν αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες πρὸς κατάκτησιν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡ αὐστροῖταλικὴ πολιτικὴ ὑπεστηρίζετο τότε ἐκθύμως καὶ ἀπὸ τὸ Βατικανόν, παλαιὸν πολέμιον τῶν Ὁρθοδόξων Λαῶν τῆς Βαλκανικῆς. Παρὰ τὴν ζωηρὰν ὑποστήριξιν τῆς Ρωσσίας, καὶ τῆς Γαλλίας κυρίως, ὑπερίσχυσε τότε ἡ αὐστροῖταλικὴ ἀποψις καὶ διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Φλωρεντίας (17 Δεκεμβρίου 1913) ἡ Βόρειος Ἠπειρος ἐπεδικάσθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Κατὰ τῆς ἀδίκου αὐτῆς ἀποφάσεως ἐξηγέρθησαν οἱ Ἕλληνες Βορειοηπειρωτῶται καὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑποταγοῦν εἰς αὐτήν. Ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηναίων, παρὰ τὴν ὀδύνην τὴν ὁποίαν ἠσθάνειο σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, οὐχὶ μόνον δὲν ἠννόησε τὴν βορειοηπειρωτικὴν ταύτην ἐξέγερσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπεδοκίμασε, μὴ θέλουσα νὰ δημιουργήσῃ πράγματα εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν. Ὁ ἀγὼν ὅμως τῶν Βορειοηπειρωτῶν συνεχίσθη καὶ τέλος ἠναγκάσθησαν αἱ Μ. Δυνάμεις καὶ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις νὰ ὑπογράψουν τὸ Πρωτόκολλον τῆς Κερκύρας (17 Μαΐου 1914), διὰ τοῦ ὁποίου παρέμεινε μὲν ἡ Βόρειος Ἠπειρος ὑπὸ τὸ Ἀλβανικὸν Καθεστῶς, ἀνεγνωρίζετο ὅμως ὁ ἑλληνικὸς ἐθνολογικὸς της χαρακτῆρ καὶ τῆς παρείχετο τοπικὴ αὐτοδιοίκησις. Ἀργότερον διὰ τῆς Συμφωνίας τοῦ Λονδίνου (26 Ἀπριλίου 1915) ἀνεγνωρίσθησαν τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐπὶ τῆς Βορείου Ἠπείρου χάρις εἰς

τὴν Ρωσικὴν ὑποστήριξιν ἰδιαιτέρως.

Μετὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον, τὸ ἀνώτατον διασυμμαχικὸν Συμβούλιον, κατὰ τὴν συνεδρίασίν του τῆς 13 Ἰανουαρίου 1919, ἀπεφάσιζε τὴν παραχώρησιν τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶχε προηγηθῆ ἰδιαιτέρα συνεννόησις μετὰ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας Τιτόνι (Συμφωνία 29 Ἰουλίου 1919), δι' ἧς ἡ Ἰταλία ἐδέχετο τὴν λύσιν ταύτην. Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διασυμμαχικοῦ Συμβουλίου ἐπεκύρου ἡ Συμφωνία τοῦ Ράπαλλο (12 Νοεμβρίου 1920), δι' ἧς παρείχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ τὴν Βόρειον Ἡπειρον. Ἡ ἰταλικὴ οὐχ ἥτιον διπλωματία εἰργάζετο εἰς τὸ σκοπὸς καὶ ἐπωφελομένη τῶν δυσχερειῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μικρασίαν ἐπειτύγχανε τὸν Σεπτέμβριον 1921 τὴν παραχώρησιν τῆς μαρτυρικῆς μας πατρίδος εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Εἰς τὸν βωμὸν τῆς διπλωματίας καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἰταλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐθνσιάζετο εἰς ἐλεύθερος λαός.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀρχίζει ὁ συστηματικὸς διωγμὸς τῶν Ἑλλήνων Βορειοηπειρωτῶν. Ἀφ' οὗ ἀπειτέλουν τὴν πλειοψηφίαν τῆς περιφερείας καὶ διὰ τῆς συντριπτικῆς ὑπεροχῆς των ἔδιδαν καὶ τὸν πνευματικὸν παλμὸν εἰς αὐτήν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἀνεκτοὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῶν Τυράνων. Πλήττειται πρῶτη ἡ ἑλληνικὴ παιδεία. Ἐκ τῶν 360 περιλάμπρων ἐκπαιδευτηρίων μας, ὅσα ὑπῆρχον τῷ 1913 ταῦτα περιορίζονται εἰς 78 τῷ 1925, διὰ νὰ μειωθῶν εἰς 43 τῷ 1931 καὶ εἰς 10 τῷ 1933. Τῷ 1934 ἡ Κυβέρνησις τῶν Τυράνων ἀποιολμᾷ τὴν πλήρη καιάργησίν των. Οἱ Ἕλληνες Βορειοηπειρωτῶται διαμαρτύρονται πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε., ἣτις παρέμπει τὸ ζήτημα πρὸς τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον τῆς Χάγης. Τὸ τελευταῖον καταδικάζει τὴν ἀλβανικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ὑφισταμένου καθεστώτος. Ἀσκεῖται ὁμως τοιαύτη πίεσις τῶν Ἀλβανῶν, ὥστε νὰ μὴ τολμοῦν οἱ Ἑλληνόπαιδες νὰ φοιτοῦν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια. Μετὰ τὴν ἐκπαίδευσιν πλήττειται ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ἐπιβαίνουν αὐτοχειροτόνητοι Ἐπίσκοποι. Οὕτω ἡ καιάστιασις ἀποβαίνει ἀφόρητος διὰ τοὺς Ἕλληνας Βορειοηπειρωτῶτας, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐκπαιτίζονται.

Ἡ καιάστιασις αὕτη ἐπιδεινοῦται μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀλβανίας μετὰ τὴν Ἰταλίαν. Οἱ διώκται μας εἶναι τῶρα δύο. Οἱ Ἀλβανοί, πιστοὶ σύμμαχοι καὶ δορυφόροι τῶν φασιστῶν, πολεμοῦν παρὰ τὸ πλευρὸν των, ἡ χώρα μας ὑποκύπτει εἰς τὴν γερμανικὴν πίεσιν, οἱ Ἀλβανοὶ μεταβάλλονται εἰς τοὺς χειροτέρους πράκτορας τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν, πρὸς τρομοκρατίαν καὶ καταδίωξιν τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι θλιβερόν, ἀλλὰ εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν σήμερον κυβερνῶντων τὴν Ἀλβανίαν, ὑπῆρξαν συνεργάται σιανοὶ τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὸ ἄστρον τοῦ Ἀξονος ἤρχισε δύνει. Τότε ἐνεφανίσθη καὶ ὁ πρῶτος

πυρὴν ἀντισιτάσεως τῶν Ἀλβανῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ μεγίστη πλειονότης αὐτῶν ἐξηκολούθει νὰ συνεργάζεται σιενῶς μὲ τοὺς κατακτητὰς. Δέον νὰ τονισθῇ ὅτι ἐξ ἀντιθέτου οἱ Βορειοηπειῶται καὶ πρῶτοι ὠργάνωσαν ἀγῶνα ἀντισιτάσεως καὶ μέχρι τῆς φυγῆς τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς χώρας τῶν δὲν ἔπαυσαν νὰ τοὺς παρέχουν παντὸς εἴδους ἐνόχλησιν. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν καταστροφῶν τῶν περισσοτέρων ἐλληνικῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων τῆς Βορείου Ἡπείρου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐν ᾧ πέραν τοῦ ποταμοῦ Σκούμπη (ὄριον Βορείου Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας) οὐδεμία καταστροφή ἐσημειώθη.

Μετὰ τόσα δεινὰ οἱ Βορειοηπειῶται ἤλπιζον ὅτι ἡ νίκη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν θὰ ἐσήμαινε τὸν τερματισμὸν τῶν μαρτυρίων τῶν. Διὰ τὴν νικην ἄλλωστε αὐτὴν μήπως δὲν ἠγωνίσθησαν καὶ οἱ ἴδιοι; Δὲν ἐπολέμησαν εἰς τὴν Πίνδον, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων; δὲν μετέσχον ὡς ἐθελονταὶ εἰς τὰ διάφορα συμμαχικὰ μέτωπα; δὲν ὠργάνωσαν εἰς τὰ θουνὰ τῆς παιρίδος τῶν ἀνταρτικῶν σώματα, ἡρωϊκῶς ἀγωνισθέντα κατὰ τοῦ κατακτητοῦ;

Αἱ ἐλπίδες τῶν διεψεύσθησαν πλὴν ὅμως οἰκτρῶς. Ἡ παρὶς τῶν παρέμεινε καὶ πάλιν ὑπὸ τὸν ἀλβανικὸν ζυγόν, ἐπηκολούθησε δὲ νέον κῶμα διωγμῶν. Τὸ σημερινὸν καθεστῶς, καίτοι ἐμφανίζεται ὡς δημοκρατικόν, μετέρχεται δυστυχῶς τὰς αὐτὰς, ἐὰν μὴ καὶ χειροτέρας μεθόδους τῶν προηγουμένων Ἀλβανικῶν Κυβερνήσεων. Αἱ φυλακαὶ καὶ τὰ πεδία συγκεντρώσεως ἔχουν πληρωθῆ Ἑλλήνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων γέροντες καὶ γυναικόπαιδα. Ἐκ παραλλήλου 7.000 καὶ πλέον Ἑλληνες βορειοηπειῶται ἐξηναγκάσθησαν εἰς ἐκπαρισμὸν. Δικαιολογοῦντες τὰ ἐξοντωτικὰ τῶν αὐτῶν μέτρα αἱ ἀλβανικαὶ ἀρχαὶ κατηγοροῦν τοὺς συλλαμβανομένους καὶ διωκομένους ὡς δοσιλόγους. Ἀλλὰ ποῦ εὐρέθησαν Ἑλληνες βορειοηπειῶται δοσίλογοι; Ἀντιθέτως μέγα μέρος τῶν σημερινῶν θυμάτων τοῦ ἀλβανικοῦ διωγμοῦ ὑπῆρξαν μέλη τῶν σωμάτων ἀντισιτάσεως. Ὁ μόνος λόγος τοῦ διωγμοῦ τῶν εἶναι ὅτι ἐμμένουν πιστοὶ εἰς τὴν ἐθνότητα εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν.

Παναγιώτατε Δέσποια,

Ὑψοῦντες τὴν φωνὴν διαμαρτυρίας μας πρὸς τὴν σεπιτὴν κορυφὴν τῆς Ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν ἐπικαλούμεθα τὸ διοργανικὸν Αὐτῆς ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐπέμβασίν Της πρὸς τερματισμὸν τῆς ἀφορήτου αὐτῆς καταστάσεως. Οἱ Ἀλβανοὶ οὔτινες ὑπῆρξαν ὁ ἀντιδραστικώτερος καὶ ἀπισθοδρομικώτερος λαὸς τῆς Εὐρώπης, τολμοῦν νὰ ὁμιλοῦν σήμερον περὶ δημοκρατικῶν ἰδανικῶν καὶ νὰ συγκρίνουν ἑαυτοὺς πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οὔτινες ἐξέθρεψαν τὴν Ἰδέαν τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ἐλευθερίας καὶ τὴν διέδωσαν εἰς τοὺς ἄλλους λαούς. Ζητοῦν νὰ συγκαλύψουν τὰς ἀνταρτικὰς μεθόδους τῶν καὶ νὰ τὰς δικαιώσουν ἐνώπιον τῶν ὀμμάτων τῶν δημοκρατικῶν Λαῶν. Οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν ὅμως εἶναι αὐτόχρημα κωμικοί.

Ἡμεῖς οἱ Βορειοηπειρῶται εὐρέθημεν πάντοτε ἐπὶ κεφαλῆς ὄλων τῶν Ἀγώνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας του. Εὐρέθημεν εἰς τὰς ἐπάλλξεις ὄλων τῶν ὠραίων ἀγώνων καὶ ὑπήρξαμεν πάντοτε πιστοὶ εἰς τὰ ἰδανικά ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἠγωνίσθησαν οἱ Ἐλεύθεροι Λαοὶ καὶ πρώτοι οἱ Λαοὶ τῆς φίλης καὶ συμμάχου Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Ἐμιοήσαμεν τὸν Φασισμόν καὶ τὸν κατεπολεμήσαμεν, ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ ἦσαν οἱ πιστότεροι συνεργάται του καὶ μᾶς ἔπλητταν, μετὰ τῶν Ἰταλῶν, ἐκ τῶν νότιων. Ἡγωνίσθημεν ἐπὶ τριάκοντα συναπτὰ ἔτη πάντοτε κατὰ τῶν Δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τῆς θίας καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ἀγωνιζόμενοι ἐναντίον αὐτῶν. Ἐχομεν ὅμως τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεώς μας καὶ θέλομεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μητρὸς Πατρίδος ἀπὸ τοὺς ὁποίους μᾶς ἀπέσπασεν διαίως ὁ φασιστικὸς ἰμπεριαλισμὸς. Ὁ ὑπερήφανος, ἐλεύθερος καὶ ἡρωϊκὸς αὐτὸς Λαὸς πιστεύει ἀκραδάντως ὅτι ἡ φωνὴ του θέλει εἰσακουσθῆ ἀπὸ τὴν Ὑμειτέραν Παναγιότητα, Ἥτις καὶ θὰ τὸν περιβάλλῃ μὲ τὴν προσοσίαν της, βοηθοῦσα τὴν ἐθνικὴν του ἀποκατάστασιν.

Μὲ τὴν ἀκράδαντον αὐτὴν πεποίθησιν ἐπικαλοῦμαι ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Ὑμειτέρας Προσκυνητῆς μου Παναγιότητος καὶ διατελῶ ἐλάχιστος ἐν Χριστοῦ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργός.

(Ὑπογραφή: † Ὁ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων)

Ὁ Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων⁹

2.- Ἐπιστολὴ τοῦ Μιλητουπόλεως Ἱεροθέου πρὸς τὸν Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονα (15 Αὐγούστου 1947).

Ὁ Ἱερόθεος Γιαχόπουλος, καταγόταν ἀπὸ τὸ Τσαρίτσοβο τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης τὸ 1907, ἐργάστηκε ὡς Ἱεροκέρυκας καὶ Διδάσκαλος στὴ Γευγελή, Πρεμετὴ καὶ Κορυτσά, ὡς ἱερατικὸς προϊστάμενος στὴ Χαλκηδὼνα καὶ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος στὴ Βάλια τῆς Μητροπόλεως Κυζίκου. Στὶς 19 Δεκεμβρίου 1913 ἐκλέχτηκε Ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως, βοηθὸς Ἐπίσκοπος τοῦ Κυζίκου Κωνσταντίνου, καὶ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν, τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ἤρθε στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὶς 31 Ὀκτωβρίου 1922 ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποφάσισε νὰ στείλῃ τὸν Ἱερόθεον ὡς ἑξαρχο στὴν Ἀλβανίαν ἐξ αἰτίας τῆς κρίσεως ποὺ ξέσπασε στὴν ἐκεῖ Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν πραξικοπηματικὴν ἀνακήρυξίν της ἀπὸ τοὺς Ἀλβανιστὲς κληρικοὺς σὲ Αὐτοκέφαλην στὸ Κληρικολαϊκὸν Συνέδριον τοῦ Βερατίου (Σεπτέμβριος 1922). Στὶς 27 Νοεμβρίου ὁ Ἱερόθεος ἔφθασε στὴν Κορυτσά, συμμάχησε μὲ τοὺς πραξικοπηματίας Ἀλβανιστὲς καὶ σ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του στὴν Ἀλβανίαν

(1922—1929) ἄσκησε ἐπαμφοτερίζουσα πολιτικὴ ἀνάμεσα στοὺς Ἀλβανιστὲς καὶ στοὺς Πατριαρχικοὺς. Στὶς 3 Μαρτίου 1929 μὲ διαταγὴ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως ἀπελάθηκε ἀπὸ τὴν Ἀλβανία καὶ κατέφυγε στὴν Ἑλλάδα¹⁰. Ὑστερα ἀπὸ λίγους μῆνες τερματίστηκε ἡ ἐξαρχικὴ του ἰδιότητα· τὸ 1931 ὁ Ἱερόθεος κατέφυγε στὸ Ἅγιο Ὄρος, ἐγκαταστάθηκε στὴν ἀρχὴ στὸ Μυλοπόταμο καὶ στὴ συνέχεια στὰ Βουλευτήρια, κοντὰ στὴν Ἁγία Ἄννα¹¹. Ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὄρος ἔστειλε ὁ Ἱερόθεος τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ πρὸς τὸν Παντελεήμονα.

Ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τῇ 15 Αὐγούστου 1947

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφε

εἰς Ἀμερικὴν.

Ἐχων ὑπ' ὄψιν, ὅτι σὺν τῇ ἐπιτροπῇ ἐπανήλθειτε εἰς Ἀθήνας ἔγραψα ἄχρι τοῦδε ἐπισιολάς, ἀλλὰ ἀπαντήσεως δὲν ἤξιώθην. Διὸ καὶ φροντίζων νὰ μάθω τὴν διαμονὴν Σας, ἔμαθον μετὰ χαρᾶς, ὅτι εὐρίσκεσθε ἐν Ἀμερικῇ πλησίον τοῦ συμπαιριώτου μου Μητροπολίτου Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρα, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ συνεργάζεσθε διὰ τὸ ἐθνικὸν ζήτημα πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ ἀφορήτου ζυγοῦ τῆς πατρίδος μας.

Ἐκ τῶν γραφομένων εἰς τὸν τύπον τῶν τε ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Ἀθήναις Ἐφημερίδων δὲν δύναται τις νὰ μάθῃ τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν δι' ὅλα τὰ ἐθνικὰ ζητήματα καὶ τὰ τῆς Πατρίδος μας. Τῆς ὁποίας τὴν πολιτικὴν ὑπεράσπισιν καὶ ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ὁ Θεὸς ἐφύλαξε καὶ ἀνέθειο ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν δύο ἀποκλειστικῶς καλῶν καὶ εἰλικρινῶς ἀγωνιζομένων πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν Ἁγίου Ἀμερικῆς καὶ Δρυϊνουπόλεως, Ἀρχιερέων διακριθέντων καὶ ἐξυψωσάντων τὸ γόητρον καὶ τὴν δόξαν τῆς τε Εὐάνδρου Ἡλείου καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Διὸ παρακαλῶ Ὑμᾶς ἀδελφικῶς, ὅπως μανθάνωμεν πάντες οἱ ἐνταῦθα καλοὶ πατριῶται δι' Ὑμῶν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Εἶχον γράφει διὰ μέσου τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Δημ. Ἡλιοπούλου ἐπισιολὴν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Θεοφάνην (Φανόλην), παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβον ἀπάντησιν, καὶ εἴκοσι Δολάρια ὡς βοήθημα¹². Ἐξ Ἀμερικῆς πολλὰ δέματα διαφόρων εἰδῶν ἔλαβον ἐνταῦθα καὶ ποσὰ Δολαρίων οἱ Μοναχοὶ Σέρβοι καὶ Ρῶσοι, καθὼς καὶ Ἕλληνες, πλὴν τῶν καταγομένων ἐκ τῆς Πατρίδος μας Μοναχῶν Κελλιωτῶν.

Παρὰ τοῦ Καθηγητοῦ Ἀρχιμανδρίτου Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου πρὸ μηνῶν ἔλαβον ἐπισιολὴν, δι' ἧς γνωρίζει μοι, ὅτι ἀδιαθετεῖ καὶ ὅτι θὰ παραιτηθῇ ὀριστικῶς ἐκ τῶν καθηκόντων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὅτι θὰ ἔλθῃ νὰ καθουχάσῃ ἐν Ἁγιωνύμῳ Ὄρει¹³. Ἀλλ' ἄχρι τοῦδε ὀριστικῆς ἀπαντήσεως δὲν ἤξιώθην.

Ἡ πολύπλοκος καιάσιασις, πολυτάραχος τε καὶ πολυτάραχος, συγκρατεῖ καὶ τὸν ὑποφαινόμενον μειέωρον καὶ ἀναποφάσισιον ἐν Ἀγίῳ Ὄρει. Οἱ ἐργαζόμενοι εἰλικρινῶς καὶ ῥιψοκινδύνως παραγκωνίζονται κατὰ γενικὸν κανόνα. Ἐὰν εὐδοκία τοῦ Ὑψίστου ἀνέλθῃ τὰς βαθμίδας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὁ ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἅγιος Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρας, τότε εἶμαι ὑπερβέβαιος, ὅτι καὶ ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἐκκλησία θὰ σταδιοδρομήσῃ τὴν εὐθεΐαν ὁδὸν καὶ ὁ γράφων ταῦτα θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει διαβίωσιν. Ἡ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον εἴσοδος ἐξαρτιᾶται ἔκ τε τοῦ Προέδρου τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐκ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ὀθωμανοῦ Πρεσβευτοῦ.

Τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφικοὺς ἀσπασμούς μου εἰς Ἅγιον Ἀμερικῆς καὶ τὰς εὐχὰς μου πρὸς πάντας τοὺς ἐν Ἀμερικῇ συμπατριώτας ἡμῶν, εἰς οὓς εὐχόμεαι τὴν ταχεΐαν ἀποκαιάσιασιν ἐν τῇ παιρίδι.

Μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης

† Ὁ Μιλητιουπόλεως Ἱεροθέος

Τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ τὴν ἔστειλε ὁ Ἱεροθέος στὴν Ἀμερικὴ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ φάκελο ἔγραψε τὴ διεύθυνση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρα. Φυσικὰ ὁ Ἀθηναγόρας ἀνοιξε τὴν ἐπιστολὴ καὶ διάβασε τὰ γραφόμενα. Γι' αὐτὸ μὲ ἐπιστολὴ του, στίς 12 Σεπτεμβρίου 1947, ἔστειλε στὸν Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονα, πὺ εἶχε φτάσει ἤδη στὴν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ταξίδι του στὴν Ἀμερικὴ, τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἱεροθέου μὲ τὴ σημείωση: Ἐσωκλείσιως ὧδε λαμβάνετε ἐπιστολὴν τοῦ ἀδελφοῦ Ἀγίου Μιλητιουπόλεως κ. Ἱεροθέου, ἡ ὁποία ἐκ μὲν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ φακέλλου φαίνεται ὡς ἰδική μου, ἐκ τοῦ περιεχομένου δὲ ἀνήκει εἰς τὴν Ὑμειέραν ἀγάπην.

3.- Ὁ ἐπικήδειος στὸν Κορυτσᾶς Εὐλόγιος.

Ἀπὸ τὰ τέσσερα μέλη τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶχε συγκροτηθεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1937, ὁ Ἐπίσκοπος Βερατίου, Αὐλῶνος καὶ Κανίνης Ἀγαθάγγελος Τσάμτσης, πὺ ἐκλέχτηκε στίς 6 Ἀπριλίου 1937, πέθανε τὸ 1946¹⁴ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Χριστοφόρος Κίσσης, πὺ ἐκλέχτηκε στίς 3 Ἀπριλίου 1937, πέθανε στίς 16 Ἰουνίου 1958¹⁵. Στίς 21 Ἀπριλίου 1961 πέθανε καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Κορυτσᾶς Εὐλόγιος Κουρίλας, πὺ ἐκλέχτηκε στίς 3 Ἀπριλίου 1937. Ἡ κηδεῖα τοῦ Εὐλόγιου ἔγινε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ Ναό, στὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία ἦταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Θεό-

κλητος τὸν ἐπικήδειο λόγο ἐκφώνησε ὁ Ἐπίσκοπος Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων¹⁶.

«Οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα
καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν Ἰσραήλ»
(Γενεσ. 49, 10)

Μακαριώτατε,
Ἀξιότιμε Κύριε Πρύτασι,
Ἀξιότιμοι κ.κ. Καθηγηταὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς,
Βαρυπενθοῦντες συμπατριῶται, φίλοι καὶ γνωστοὶ
τοῦ μειοσιάντιος πρὸς Κύριον Ἱεράρχου.

Βαθυτάτη θλίψις συνέχει ἀπὸ τῆς χθὲς τοὺς Ἡπειρώτας, ἐπὶ τῷ σκληρῷ ἀγγέλματι τοῦ ἀδοκῆτου θανάτου τοῦ ἀειμνήσιου Μητροπολίτου Κορυθῆς Εὐλογίου Κουρίλλα, μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς κατοικίας του. Εἰς τὰς κρισιμωτέρας στιγμὰς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μας ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου ἀπὸ τοῦ ἐρυθροῦ Τουρκαλβανικοῦ ζυγοῦ, καθ' ὅς εἶναι ὑπολογίσιμος καὶ ἀναγκαῖα καὶ ἡ ἐλάχιστη συμβολὴ τοῦ ἐλευθέρου καὶ ὑποδούλου Ἡπειρώτου, ἡ ἀπώλεια ἐνὸς ἐκ τῶν ἐπιφανεσιέρων σοφῶν καὶ μαχητικῶν στελεχῶν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παρατάξεως, ἀφήνει μίαν σκοπιὰν κενὴν καὶ δυσαναπλήρωτον. Ὁ ἀκοίμητος πόθος αὐτοῦ νὰ σιῆσῃ κάποτε τὴν κυανόλευκον ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἐδαφῶν, ὅπου νέος εἰσέτι ὢν καὶ πρεσβύτης ἀργότερον γενόμενος, ἠγωνίσθη τῶν ἱερῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς πατρίδος ἀγῶνων, δυστυχῶς δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἀλλ' «οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν Ἰσραήλ». Ἀπίοητοι καὶ ἀνένδοτοι συνεχισταὶ τῶν ὠραίων ἰδανικῶν καὶ προσδοκιῶν του, θὰ συνεχίσουν μετὰ πείσματος τὸν ἴδιον ἀγῶνα, μέχρις οἷου συντελεσθῇ ἡ τελειωτικὴ πραγμάτωσις τοῦ Πανελληνίου πόθου καὶ αἰτήματος αὐτῶν, ἡ ἀπολύτρωσις τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Ἴδου διατί χύνομεν σήμερον πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ δάκρυ πρὸ τοῦ ἱεροῦ σκηνώματός του ἡμεῖς οἱ Ἡπειρῶται, καὶ ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς συνεργάται καὶ ὡς θαυμασται τῆς τερασίας πνευματικῆς, ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς δράσεως αὐτοῦ, τῆς ἐκιαθείσης ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ἑξηκονταετίαν, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν καὶ γονιμωτέραν περίοδον τῆς ζωῆς καὶ τῆς συγχρόνου ἱστορίας τοῦ ἐλευθέρου ἔθνους καὶ τῶν ὑποδούλων τμημάτων αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ζωῇ του ὑπῆρξεν ἀκτινοβόλος πνευματικὸς κολοσσός, ἠφαίστειον μαχητικοῦ πατριωτισμοῦ, συνειδητὸς λάτρης καὶ θαυμαστής τοῦ κάλλους καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, σεμνὸς ὁραματιστὴς ἐνὸς ἐνδο-

ξοιέρου μέλλοντος τῆς μεγάλης φυλῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀκραδάντως ἐπίστευεν ὅτι ἀνῆκεν, ἔργῳ καὶ λόγῳ πιστοποιῶν ἐκάστοτε τὸν βαθυστόχαστον καὶ πλούσιον πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν αὐτοῦ κόσμον. Θλίβομαι διότι ἡ κλεψύδρα τοῦ χρόνου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ σκιαγραφήσω πλήρως αὐτόν, ἀναφερόμενος εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς τῆς γονίμου καὶ πολυταράχου ζωῆς καὶ δράσεώς του. Ἄλλοι ἐμοῦ ἀρμοδιότεροι ἄς ἀναπτύξουν τὴν πολύπλευρον ἐπιστημονικὴν παραγωγικότητα εἰς τὸν τομέα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑθνους, ἰσχυρὰ δειγμάτων τῆς ὁποίας εἶναι ἡ μακρὰ σειρά τῶν ἱστορικῶν καὶ θεολογικῶν πονημάτων του, ἡ πληθώρα τῶν μελετῶν, τῶν σοφῶν ἄρθρων καὶ τῶν κριτικῶν σημειωμάτων του εἰς τὰ μᾶλλον ἔγκριτα ἡμέτερα καὶ ξένα περιοδικά. Ἐγὼ κατὰ τὴν θλιβερὰν αὐτὴν στιγμὴν ὡς συμπολίτης καὶ συνεργάτης καὶ φίλος τοῦ μεταστάντος πρὸς Κύριον Ἱεράρχου, θὰ προσπαθῆσω νὰ σκιαγραφήσω συντόμως τὴν καιαπληκτικὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πατριωτικὴν δράσιν του, εἰς τὴν ὁποίαν πολλὰ ὀφείλουν καὶ τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος καὶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Βόρειος Ἡπειρος.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κορυθαῖος Εὐλόγιος ἐγεννήθη τῷ 1880 ἐν Ζητιοίσι τῆς Ἐπαρχίας Κορυθαῖας, πολίχνη κειμένη παρὰ τὰ βόρεια Ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα, καὶ ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου τοῦ δεσπόζοντος τοῦ θρυλικοῦ κάμπου καὶ ποταμοῦ Διαβόλεως τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, παναρχαίου χώρου φημιζομένου διὰ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἑλληνικότητά του. Διακούσας ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα καὶ διακρινόμενος διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, μετέβη εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν μετὰ τὴν ὁμάδον ὑλοτόμων συγχωριανῶν του, ἐργαζομένων κατὰ παράδοσιν εἰς τὰ ἀπέραντα δάση τῆς περιοχῆς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας, ὡς ἀπλοῦς ἐργατοὶ.

Ἡ σεμνότης αὐτοῦ καὶ ἡ φιλοπονία, ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ῥοπή πρὸς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, καὶ πρὸ παντὸς ὁ ὀργανισμὸς του πρὸς εὐρυτέραν μάθησιν εἶχον ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν καὶ τὴν σιοργὴν τῶν Γερόντων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον αὐτόν ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν των. Εἰς νωπὴν ἡλικίαν καρεῖς μοναχὸς καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς διετιοῦς φοιτήσεώς του εἰς τὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴν, ἐκρίθη σκόπιμον νὰ συνεχίσῃ τὰς ἀνωτέρας του σπουδὰς εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν, ἀριστιεύων πάντοτε καὶ καιαπλήσων διὰ τὴν πνευματικὴν του ἐπίδοσιν καὶ πρόοδον. Ἀποφοιτήσας ταύτης, ἀποφάσει τῶν Γερόντων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ἀπεισιάλῃ ὡς ὑπότροφος αὐτῆς εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγγραφεῖς τὸ πρῶτον εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μετεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν, κατόπιν ὠρίμου σκέψεως, ὡς ἔλεγε, διότι ἐπίστευεν ὅτι διὰ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἐμνηστο καὶ θὰ εἰσέδυσεν εἰς τὰ ἐσώτατα μυστικὰ βάθη τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας. Ἐπιτυχῶν εἰς τὰς πυχια-

κὰς αὐτοῦ ἐξειάσεις κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1911 καὶ ἀριστεύσας ἀπέκτησε τὸ Πτυχίον τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ ὥριμος πλέον εἰς τὴν σκέψιν καὶ ἀκμαῖος καὶ σιερρός εἰς τὴν θέλησιν, ἔθεσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἄλλ' ἡ παιριωτικὴ αὐτοῦ δραῖσις εἶχεν ἀρχίσει ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ φοιτητικῶν χρόνων. Κατὰ τὴν κρισιμοτέραν περίοδον τοῦ σκληροῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος καὶ τὴν θανάσιμον πάλην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, προέβαλεν ἄριστος καὶ ἀποφασιστικὸς μαχητὴς τῆς θρυλικῆς ἐκείνης ἐποποιΐας, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐσώθη ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία, διαφυγοῦσα οὕτω τὴν τραγωδίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ὡς ἐταῖρος τῆς Μακεδονικῆς Ἐταιρείας καὶ ἐπίλεκτον καὶ τολμηρὸν σιέλεχος τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, συνεργάτης ὁμόψυχος τοῦ Ἴωνος Δραγούμη καὶ ἄλλων θρυλικῶν καὶ ἐπιλέκτων Μακεδονομάχων, περιέτριεχεν ἀπιόητος τοὺς ταχθέντας εἰς αὐτὸν ἐθνικοὺς τομεῖς, μὲ κέντρα ἐξορμήσεως τὸ Μοναστήριον, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Κορυτσᾶν, παραθαυρόνων, ἐμψυχῶνων καὶ κατευθύνων τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς των, εἰς σθεναρὰν ἀντίστασιν καὶ ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια. Εἰς μίαν τοιαύτην ἐπικίνδυνον ἀποσιολὴν ἔτυχε νὰ γνωρίσω αὐτὸν τὸ πρῶτον, ὡς σπουδαστῆς, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητροπόλιν τῆς Κορυτσᾶς. Μὲ εἶχε καταπλήξει τότε ἡ ὁρμητικὴ μαχητικότης του καὶ ὁ ἀφθαστος ἐθνικὸς ἐνθουσιασμός του. Βραδύτερον ὡς Μητροπολίτης Κορυτσᾶς μοὶ ἀφηγεῖτο διάφορα περιστατικὰ τῆς παρατόλμου αὐτῆς ἐθνικῆς δράσεως.

Εὐρεθεὶς κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ Πολέμου τοῦ 1912 εἰς τὴν Μονὴν τῆς Μειανοίας του καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, μετὰ ὁμάδος ἐνόπλων Ἀγιορειτῶν ἐκινήθη πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν ἐχθρικών Τουρκικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ κατέλυσε τὰς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Τουρκικὰς Ἀρχάς. Ἡ ἔγκαιρος ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ ἀπὸ θαλάσσης ἐνίσχυσις τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων ἠννόησε τὸ τολμηρὸν ἐκεῖνο ἐγχείρημα, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἔχη τρομερὰς συνεπείας διὰ τὰς Ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἀγίου Ὄρους.

Μετὰ τὸ νικηφόρον τέρμα τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς ἐν Ἀθήναις, διορισθεὶς Καθηγητὴς τῶν Θερησκευτικῶν καὶ τῆς Ἱστορίας εἰς Ἰδιωτικὰ Σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἐμόρφωσε καὶ ἐφρονημάτισε ἀπειρίαν μαθητῶν, ἐκτιμώντων καὶ θαυμαζόντων τὴν πίστιν καὶ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Ὁρθόδοξα ἰδεώδη.

Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, διατηρῶν ἀμείωτον τὸ μαχητικὸν ψυχικὸν αὐτοῦ σθένος, ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἅτινα προεκάλεσαν τὸν ἐθνικὸν διχασμὸν τοῦ 1915—1920,

ὑποσιὰς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐγκρίτων ὁμοῦδαιτῶν τὰς ταλαιπωρίας τῆς ἐξορίας καὶ τῆς φυλακῆς.

Μετὰ τὴν κατάπανσιν τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου σάλου, παρέμεινεν ἥρεμος πλέον ἐν Ἀθήναις, μελειῶν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν Ἀθηνῶν, πλουτίζων ἐκ τῶν ὑστερημάτων του τὴν πολύτιμον αὐτοῦ ἀτομικὴν βιβλιοθήκην, συγγράφων καὶ ἐκδίδων τὰ πορίσματα τῶν πολλῶν ἱστορικῶν μελειῶν του, ἀκολουθῶν ἰδίαν γραμμὴν μελέτης εἰς τὴν ἀναδίφησιν τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας ἐν τῇ συσχείσει αὐτῆς πρὸς τὰς ἱστορίας τῶν γειτονικῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν. Μοναδικὸς στόχος τῆς ἐπιστημονικῆς προσπαθείας του ὑπῆρξεν ἡ θάσει ἱστορικῶν ἐπιστημονικῶν τεκμηρίων ἀπόδειξις τῆς ἐλληνικότητος τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἡπείρου καὶ ἡ θαυσιὰ πῆσις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐνώσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τὸ πολιτικὸν σχῆμα ἐνὸς δυνατικοῦ Βασιλείου.

Παρὰ τὴν ἀγνόητα καὶ τὸ μεγαλοπρᾶγμα τῶν προθέσεων του καὶ παρὰ τὸ γοητευτικὸν ὄνειροπόλημά του νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ τὴν Ἀλβανίαν ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τῆς Σκόδρας, ἀτυχῶς ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς συγχρόνου ἀλβανικῆς πολιτικῆς νοοτροπίας. Ζήσας ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Ἑλλάδι καὶ μὴ γνωρίζων τὴν πονηρίαν καὶ τὴν καιροσκοπίαν τῶν Ἀλβανῶν μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ πολιτικοῦ ἑξαμβλώματος τῆς Ἀυτοκρατορίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἀνοχῆς ἢ μᾶλλον τῆς συνανοχῆς τῶν φίλων καὶ συμμάχων, ἠγνόει τὰς πραγματικὰς αὐτῶν σωθινιστικὰς διαθέσεις, ὑπὲρ μιᾶς Ἀλβανίας, περιλαμβανοῦσης ἐν τοῖς ὄριοις αὐτῆς τὰ Ἰωάννινα, τὴν Κασιοριὰν καὶ τὴν Τσαμουριὰν μέχρι τῆς Πρεβέζης. ἠγνόει ἐπίσης ὁ ἀείμνηστος ὅτι μετὰ τὴν ἐξάρθρωσιν τῆς Σουλτανικῆς Τουρκικῆς Ἀυτοκρατορίας, τῆς ὁποίας ἡ Ἀλβανία ἀπειτέλει ὁμόφυχον καὶ ὁμόθρησκον φανατικὸν αὐτῆς μέλος, πολλὰ σιρώματα μίσους εἶχον ἐναποιεθῆ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἀλβανῶν, νοσιαλγούντων εἰσέτι ὄχι μόνον τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν, ἐν ἣ εἶχον τὴν πρώτην θέσιν, ἀλλὰ φίλα καὶ τυφλοῖς ὄμμασι ἤδη προσκειμένων πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ ἱμπεριαλιστικὸν συγκρότημα τοῦ ἐρυθροῦ Σλαβισμού καὶ τῶν ἀνθελληνικῶν σχεδίων του ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀσφαλείας της καὶ ἐναντίον τῆς ὅλης δυτικῆς παρατάξεως καὶ ἰδεολογίας. Ἡ σημερινὴ πραγματικότης τεκμηριοῖ τὸ σφᾶσμα τῶν ἀγνῶν ἔστω προθέσεων τοῦ ὀραματιστοῦ Ἰεράρχου, ἀλλὰ καὶ τῶν πραγματικῶν διαθέσεων τῶν ποικιλονύμων ἐκμεταλλευτῶν τῆς πονηρίας ἢ τῆς ἀφελείας ἢ τῆς χρηματολατρίας τῶν αἰωνίων αὐτῶν δορυφόρων καὶ δημίων τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Ἡ ὑπὸ βαρὺν καὶ ἀφόρητον ζυγὸν σιενάζουσα Βόρειος Ἡπειρος προβάλλει σήμερον καὶ ὡς τὸ μοναδικὸν ἀμάχητον τεκμήριον τῆς ἐγκληματικότητός των.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συγγραφικοῦ καὶ ἰδεολογικοῦ αὐτοῦ ὄργασμοῦ εὐρέθη

ὁ ὄντως σοφὸς καὶ πατριώτης Μοναχὸς Εὐλόγιος Κουρίλλας, διὰ λόγους ἐπιακτικῆς ἀπὸ πάσης πλευρᾶς σκοπιμότητος, ἀπεφασίσθη ἡ ὀριστικὴ λύσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Ἀλβανίας. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἐπισήμων διαπραγματεύσεων τῶν γενομένων ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1937 μετὰ τοῦ τότε Παιριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἀειμνήσιου Μητροπολίτου Τραπεζοῦντιος Χρυσάνθου καὶ τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ τότε Ἐπισκόπου Συναδάων κυροῦ Χριστοφόρου Κίση, τοῦ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου καὶ λαοῦ τῆς Ἀλβανίας Ἀρχιεπισκοπεύοντιος ἐν Τιράνοις καὶ μετὰ τὴν κατακύρωσιν αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐξελέγη Μητροπολίτης Κορυτσᾶς καὶ ἐχειροτονήθη τῇ 11ῃ Ἀπριλίου Ἐπίσκοπος αὐτῆς ἐν Φαναρίῳ ὑπὸ τοῦ τότε Οἰκουμενικοῦ Παιριάρχου Βενιαμὴν τοῦ Β', διεληθὼν ἐντὸς δεκαημέρου ἅπαντας τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης.

Ἡ ἐνθρόνισις αὐτοῦ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ τῆς Κορυτσᾶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπὸ θρησκευτικὸν ἐνθουσιασμὸν παραληροῦντιος ὀρθοδόξου κλήρου καὶ λαοῦ τῆς Κορυτσᾶς, ὑπῆρξεν ὄντως μεγαλειώδης καὶ ὑποβλητικῆ. Εἰς τὸν θαυσιόχαστον ἐνθρονιστήριον λόγον του ἔθιξεν εὐθαρσῶς καὶ ἀπροκαλύπτως πάντα τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπησχόλουν αὐτὸν κατὰ τὴν διαποίμανσιν τῆς νευραλγικῆς αὐτῆς Ἐπαρχίας, μὲ κύριον εἶχον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διασαλευθείσης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ταλαιπωρηθέντιος θρησκευτικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ τῆς. Διαδηλῶν τὴν ἀκράδαντον πίστιν του πρὸς τὴν ἐκπολιτιστικὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀκτινοβολίας του ἐπὶ τῆς νεαρᾶς Ἀλβανίας καὶ ἐκφράζον ἀναφανδὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀλβανίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ἐνεργητικὴν παρέμβασίν της εἰς τὴν εὐτυχῆ λύσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, εἶχεν ἀποιολμήσει τότε τὸ ἐνθουσιῶδες ἐκεῖνο ἀνάκρασμά του: «Ἑλλάς, Ἑλλάς, τί θὰ ἦτο ὁ κόσμος ἄνευ σοῦ;», ὅπερ ἐπροκάλεσεν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Τουρκαλθανοὺς καὶ τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν τελετὴν τῆς ἐνθρονίσεως ὑπόπιους φίλους των.

Ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἡμέρας τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἐπαρχίας του καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διειοῦς ποιμαντορίας του ἤρχισεν ἄγχιον πόλεμον ἐναντίον τῶν ξενικῶν θρησκευτικῶν προπαγανδῶν, τῆς προιεσιαντικῆς καὶ τῆς οὐνιστικῆς, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὀργιάσει κυριολεκτικῶς κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀναρχίας καὶ ἀνωμαλίας ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἐκμεταλλενομένη ἡ Ἰταλία τὴν ἐπιδειχθεῖσαν μέχρι τοῦδε σκανδαλώδη προσιοίαν ἐπὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς εὐνοίας της καὶ χρηματοδοτοῦσα ἀφειδῶς διὰ αἰτόκων δανείων τὴν ἀθλίαν λόγῳ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ οἰκονομίαν της, εἶχεν ἐπιτύχει τὴν σύναψιν Κογκορδάτου μετὰ τοῦ Βατικανοῦ, δι' οὗ ἐπειράπη ἄνευ ἰνὸς περιορισμοῦ ἢ ἐλευθέρᾳ δρᾶσις ἐν Ἀλβανίᾳ τῆς Καθολικῆς καὶ τῆς Οὐνιστικῆς προπαγάνδας. Στίφη καλο-

γραιῶν καὶ ἑλληνορῶντων ἱερέων, μὲ κέντρον τὴν Κορυθαῖαν, περιέτρεχον ὁλόκληρον τὴν Ἐπαρχίαν, προσηλυτίζοντα τοὺς ὀρθοδόξους πολίτας τῆς. Πλείστοι Κορυθαῖοι ἀποστρεφόμενοι προκλητικῶς τὴν ἀλβανιστὶ γενομένην ἐν τοῖς Ναοῖς τῆς πόλεως ἀλβανικὴν λειτουργίαν, ἐκκλησιάζοντο ἐπιδεικτικῶς εἰς τὸν ἐν Κορυθαῖᾳ νεοῖδρονθέντα Οὐνιτικὸν Ναόν, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ἀκούσασαι τὰς ἱεράς Ἀκολουθίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου καὶ ἡ ρωμαλέα καὶ ἀπροκάλυπτος πολεμικὴ του ἔθεσε ἔργμα εἰς τὴν δολίαν αὐτὴν ὑπεύθυνον τῆς οὐνιτικῆς προπαγάνδας καὶ ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ἀνεσιτύλωσε καὶ ἐπύργωσε τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῶν εὐσεβῶν Κορυθαῖων. Ἡ Οὐνιτικὴ Ἐκκλησία τῆς Κορυθαῖας ἀπέμεινε μὲ μόνον τὰ ἀνδρικά καὶ θηλυκὰ ξενικὰ σιελέχη τῆς, ἀνοικτὴ ἀκόμη, ἀλλ' ἔρημος πλέον ἀπὸ τοὺς προσκαίρους προσηλύτας τῆς. Ἐπόμενον ἦτο, ἡ σθεναρὰ αὐτὴ σιάσις τοῦ μαχητικοῦ Ἱεράρχου νὰ προκαλέσῃ τὸ μῖσος τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν προβατιστῶν ὀργάνων τῆς καὶ τὴν οὐσιασματικὴν διαβολὴν αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἐργαζομένου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος. Ὑπῆρξεν ἀξιωματικῶς καὶ ἀνδροπεπῆς ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τὰς παραμονὰς τῆς καταλύσεως τῆς ἀλβανικῆς ἀνεξαρτησίας, διὰ τῆς καταλήψεως αὐτῆς κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1939 ὑπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν τοῦ ἔτους ἐκείνου.

Τὴν ἐβδόμην Ἀπριλίου ὁ ἀειμνήστου Ἱεράρχου εὐρέθη αἰφνιδίως αἰχμάλωτος τῶν θανασίμων ἐχθρῶν του Ἰταλῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶχε ἀπολέσει τὸ θάρρος καὶ τὴν μαχητικότητά του καθ' ὅλον τὸ δίμηνον τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς. Αἱ ὑποὺλοι περιποιήσεις τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τῆς κατοχῆς δὲν κατώρθωσαν νὰ μειώσουν τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ παιρῶτικὸν αὐτοῦ μένος. Ἀδούλωτος καὶ ἀκατάβλητος, διὰ τῶν ἐπισκοπικῶν αὐτοῦ ἐγκυκλίων καὶ τῶν περιοδειῶν του καὶ εἰς τὰ μικρότερα χωρία τῆς Ἐπαρχίας του, συνίστα ἀπίστος καὶ προκλητικὸς ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια καὶ προσήλωσιν σιερῶν πρὸς τὰ θέσμινα τῆς ἀκαταλύτου Ὀρθοδοξίας. Ἀλλ' ἡ ἄγρυπνος παρακολούθησις ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀστυνομίας τῶν ποιμαντορικῶν κινήσεών του καὶ ἡ οὐσιασματικὴ παρεμπόδισις τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀρχιερατικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, εἶχον ἐπιφέρει ἐν τέλει ἀπροσμέτρητον τὸν μοιραῖον ψυχικὸν κλονισμόν του. Ζητῶν κάποιαν διέξοδον ἐκ τῆς ἐπωδύνου αὐτῆς ψυχικῆς καταστάσεώς του, ἐπέτυχε κανονικὴν ἄδειαν διμήνου ταξιδίου ἀναψυχῆς καὶ λουτροθεραπείας ἐν Ἑλλάδι, ἡ ὁποία ἐδόθη εὐκόλως, ἀλλ' ὑπόλως εἰς αὐτόν. Ὅταν ληξάσης τῆς ἀδείας αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν μεγάλην καὶ ἱερὰν αὐτοῦ ἀποστολήν, ἡ Ἰταλικὴ Ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ἀπηγόρευσε αὐστηρῶς τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν Ἀλβανίαν μὲ τὸ κατηγορηματικὸν πρόσημα, ὅτι δὲν εἶχε δῆθεν Ἀλβανικὴν ὑπηκοότητα, ἀλλ' Ἑλληνικὴν, ὡς

Ἀγιορείτης. Ἐκίστε, ἀφοῦ ἐξελέγη τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου καὶ ἀφοῦ ὑπέστη τὴν τραγικὴν περιπέτειαν τῆς ὁμηρίας του κατὰ τὰ Δεκεμβριανά, διασωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος, παρέμενεν ἐν Ἀθήναις ἐφησυχάζων καὶ ἀσχολούμενος μὲ τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ ἱστορικὰς μελέτας ἐντείνας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του τὴν συγγραφικὴν του παραγωγικότητα καὶ παρέχων ἀμέριστον τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν συνδρομὴν διὰ τὴν δικαίαν λύσιν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος.

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ δραματικὴ περιπέτεια τῆς ζωῆς τοῦ τειμημένου αὐτοῦ σοφοῦ καὶ μαχητικοῦ Ἱεράρχου, τὸν ὁποῖον ἐπαξίως καὶ μὲ ἐξαιρετικὰς τιμὰς καταξιοῖ καὶ γεραίρει ἢ τε Αὐτοκέφαλος ἀδελφὴ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διὰ τοῦ Προκαθημένου της καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, διὰ τὰς ὑπερόχους ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας παρέσχε καὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ εἰς τὴν Πατριδα.

Ἐπίλεκτον τέκνον τῆς Ἐπαρχίας Κορυθαῖας, Πρεμετῆς καὶ τῆς θουλικῆς Μοσχοπόλεως, σεμνύνει διὰ τῶν ἀρειῶν, τῆς σοφίας καὶ τῆς δράσεώς του, τὴν σεμνὴν χορείαν ἄλλων προηγηθέντων τέκνων τῆς ἰδίας Ἐπαρχίας, ἀναλωθέντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἰδεολογίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ Πατρίδος. Τοῦ τρανοῦ καὶ μεγαλοπράγμονος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, Ἰωάσαφ, τοῦ σοφοῦ Ἐπισκόπου Γκόρης καὶ Σπαθίας Μιχαήλ, τῶν Μοσχοπολιτῶν, τοῦ Ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Λαρίσης Πολυκάρπου, τοῦ Δαρδαίου, τοῦ ἀπαγχονισθέντος ἐν Λαρίσση ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τοῦ ἀπὸ Φιλαδελφείας Μητροπολίτου Μηθύμνης Στεφάνου, τοῦ ἐμοῦ συγγενοῦς καὶ προσιάτου, τοῦ πεπνυμένου Μητροπολίτου Τρικάλων καὶ Σταγῶν Πολυκάρπου, τοῦ Πρεμετηνοῦ καὶ τοῦ τρανοῦ ἱστοριοδίφου καὶ ἀπὸ Βελεγράδων Μητροπολίτου Ξάνθης Ἰωακείμ Μαρτινιανοῦ τοῦ Μοσχοπολίτου καὶ τοῦ ἐκ Πρεμετῆς καταγομένου Ἐπισκόπου Μιλητιούπολεως Ἱεροθέου, τοῦ πολυπαθοῦς τούτου Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, ὅστις ὑποστὰς πολλοὺς ἐξευτελισμοὺς ἐν Ἀλβανίᾳ χάριν τοῦ γοήτρου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κατέληξε πλήρης πικρίας ἀνιοεξόριστος εἰς Ἄγιον Ὄρος διὰ τὴν ζήσιν ἐκεῖ τιμώμενος ὡς Ἄγιος ὑπὸ τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ τὰ ἀποθάνη ἐγκαταλελειμένος ἐν τινὶ κλινικῇ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κορυθαῖας Εὐλόγιος Κουρίλλας εἰς οὐδὲν ὑστέρησεν πάντων τῶν σεβασμίων ἐκείνων συνεπαρχιωτῶν Ἀρχιερέων, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπουναν διὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεώς των τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κορυθαῖας. Κεκοσμημένος διὰ τῶν αὐτῶν ἀρειῶν πίστεως, εὐσεβείας, ἐλληνολατρίας, αὐτοθυσίας καὶ ζήλου ἐνθέου καὶ ἐπιστημονικοῦ, διθυραμβικὸς ὕμνητὴς τῆς εὐκλείας τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἀπαράμιλλος μαχητὴς της διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ

ἀρισιοτεχνικοῦ καλάμου του, ἐσφράγισε τὴν ζωὴν του μὲ πολλὴν ἀξίαν, δόξαν καὶ τιμὴν. Ὡς κολοσσὸς τεραστίας καὶ πολυειδοῦς εὐρυμαθείας, ὡς ἠφαιστειώδης ὑπερασπιστὴς τῶν ἀτομικῶν του ἐπιστημονικῶν πεποιδήσεων, καιήνια πλεισιάκις εἰς αὐστηρὰς κρίσεις θανατηφόρους διὰ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑπερβολὰς θιγούσας προσφιλεῖς φίλους καὶ θαυμασιάς του. Ἡ ψυχὴ του ὅμως μέχρι τέλους παρέμεινε παιδικὴ καὶ ἄκακος καὶ ἀνυστερόβουλος, ἀσκοῦσα γοητεῖαν πάντοτε ἐπὶ παντὸς καὶ ἰδίαν συναναστρεφόμενου καὶ ἀκούοντος αὐτόν. Ὁ ἀείμνησιος Μητροπολίτης Κορυθαῖος Εὐλόγιος ἀπέδειξεν ἐναντὶν ἄξιον τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας. Ἄς εἶναι αἰωνία καὶ ἀίδιος ἡ μνήμη αὐτοῦ.

Ἀλλὰ κατὰ τὰς πενθίμους αὐτὰς στιγμὰς τῆς ἐκφορᾶς του εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ κατοικίαν, Μακαριώτατε, αἰσθάνομαι ἐπιτακτικὴν τὴν ὑποχρέωσιν, νὰ ἀπευθύνω πρὸς ὑμᾶς τὸν Προκαθήμενον τῆς Αὐτοκεφάλου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν περὶ ὑμᾶς Ἱερὰν Σύνοδον, ἐκ μέρους σύμπαντος τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Κόσμου, θερμοτάτας τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, διὰ τὰς ἐξειδικασμένας τιμὰς, τὰς ὁποίας ἠθελήσατε νὰ ἀποδώσητε εἰς τὸν μεισιάντια ἀείμνησιον Ἱεράρχην μας. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ τὸν ἀξιότιμον Δήμαρχον τῶν Ἀθηναίων, καὶ τοὺς ἀξιοτίμους Καθηγητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ τοὺς φίλους καὶ θαυμασιάς του, ἐκφράζω τὰς αὐτὰς εὐχαριστίας, διότι εὐηρεσιήθησαν νὰ προσδώσουν τὴν προσήκουσαν αἴγλην καὶ μεγαλοπρέπειαν διὰ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὰς πενθίμους αὐτὰς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τοῦ μεισιάντιος πρὸς Κύριον σεπιτοῦ Ἱεράρχου.

Ὡς μόνον ἀπομένον κανονικὸν μέλος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Μακαριώτατε, ἐξαιτοῦμαι τὴν ἠθικὴν συμπαράστασίν σας εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξάγομεν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς διασαλευθείσης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπειρῷ καὶ τῇ Ἐρυθρᾷ Ἀλβανίᾳ. Ἐνας συμπαγῆς ἀγνὸς καὶ εὐσεβὴς Ὁρθόδοξος κόσμος, φέρον τὰ σίγματα παλαιῶν καὶ νέων μαρτυριῶν, σφραδάζει ὑπὸ ἀφαντάσιως σκληρὸν καὶ ἀπαίσιον ζυγόν. Εἶναι ἀνεκδιήγητος ἡ τρομακτικὴ πίεσις, ἡ ἀσκομένη ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς συνειδήσεώς του, ἡ κακοδαιμονία του καὶ ὁ ἀπεχθὴς σιτραγγαλισμὸς τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐλευθεριῶν του. Οὐδαμόθεν ἄλλοθεν προσδοκᾷ ὁ εὐσεβὴς οὗτος κόσμος βοήθειαν καὶ συναρρωγὴν εἰ μὴ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν αὐτὴν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ὅπου Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, ὑπερήφανοι καὶ κατόπιν πολλῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν, κρατοῦν ἀμείωτον τὴν προσήλωσίν των εἰς τὰ Ἑλληνοχριστιανικὰ καὶ τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη. Ἡμεῖς οἱ Ἠπειρωταί, οἱ μετὰ συντριβῆς καρδίας κυκλοῦντες τὸ σεπιτὸν φέρετρον τοῦ σεβασμίου καὶ συμπαιριώτου μας μεγάλου Ἱεράρχου, ἄλλην μίαν φορὰν θὰ ἐπαναλάβωμεν, πλήρεις πίστεως καὶ ἐλπίδων, τὸ προφητικὸν βιβλικὸν ἐπι-

φώνημα: «Οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα...». Θὰ συνεχίσωμεν τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ἡμῶν μέχρις οὗ τὸ ἀνύστακιον ὄνειροπόλημά μας, τὸ ὁποῖον δικαιολογεῖ τὴν περαιτέρω ζωὴν καὶ ὑπαρξίν μας, καιασιῇ μία ἀπιὴ πραγματικότης. Αἰωνία καὶ πάλιν ἄς εἶναι ἡ μνήμη τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συμπαιριώτου Μητροπολίτου Κορυτσᾶς Εὐλογίου Κουρίλλα.

Ὁ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων

4.- Ἐγγραφο πρὸς τὴν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τοῦ Εὐλογίου Κουρίλλα, ὁ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων ἀπευθύνθηκε μὲ ἔγγραφο πρὸς τὴν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ζητοῦσε, γιὰ τοὺς ὀρθόδοξους ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴν Ἀλβανία καὶ τώρα ζοῦσαν στὴν Ἑλλάδα, τὴν ἐκλογή καὶ χειροτονία Ἐπισκόπων καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ σχηματισμὸ κανονικῶν ψήφων ὥστε νὰ πραγματοποιηθεῖ ὁ σκοπὸς του. Δυστυχῶς τὸ ἀντίγραφο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ, ποὺ σώζεται στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Παντελεήμονος, δὲν φέρει χρονολογία. Φαίνεται ὅμως ὅτι γράφτηκε ὀρισμένα ἔτη μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κορυτσᾶς Εὐλογίου καὶ πιθανῶς λίγο διάστημα πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ συντάκτη του¹⁷.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἀθῆναι, τῆ

Πρὸς τὴν

Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ὁ ὑποφαινόμενος Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων ἔχω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ αὐτοκέφαλον παρεχωρήθη τῷ 1937 ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὰς ἑξῆς προϋποθέσεις:

1) ὅτι τὸ «θεοφρούρητον Ἀλβανικὸν Κράτος (ἀξιοχρέως) περὶ τῆς ἐν παντὶ ἀκωλύτου καὶ ἐλευθέρας προκοπῆς τῶν ἰδίων αὐτοῦ πολιτῶν προνοούμενον τῆ (ἐν) αὐτῷ Ὀρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ πλήρη αὐτοτέλειαν καὶ ἐλευθερίαν ἐβεβαιώσεται», καὶ

2) ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία θὰ «διέπη καὶ διοικῆ ἑφεξῆς τὰ ἑαυτῆς ἀνεξαρτήτως καὶ αὐτοκεφάλως»¹⁸.

Ἐπειδὴ αἱ δύο αὐταὶ προϋποθέσεις ἔπαυσαν ὑφιστάμεναι, ἅτε τοῦ Ἀλ-

βανικοῦ Κράτους καιασιάνιος ἀθέου καὶ ἀπηνῶς τοὺς ὀρθοδόξους διώκοντος,

᾽Επειδὴ πολλοὶ τῶν ἐν ᾽Αλβανία ὀρθοδόξων κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα, ἔχουσιν δὲ ἀνάγκην προνοίας πνευματικῆς,

᾽Επειδὴ οἱ τὴν τούτων μέριμναν ἀναδεδεγμένοι, ὁ μὲν ᾽Επίσκοπος Κορυθαῖς Εὐλόγιος, ἤδη πρὸ ἐτῶν ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον, ἡμεῖς δ' αὐτοὺς ὑπὸ χρονιζούσης καὶ σοβαρᾶς καιαιούχομαι ἀσθενείας, κωλυούσης με τοῦ προνοεῖν ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑλλάδι διαβιούντων τέκνων τῆς ἐν ᾽Αλβανία ᾽Ορθοδόξου ᾽Εκκλησίας,

᾽Επειδὴ ἀπὸ τοῦ 1949 ἀνειράπη ἡ κανονικὴ τάξις ἐν τῇ ᾽Ορθοδόξῳ ᾽Αλβανικῇ ᾽Εκκλησίᾳ καὶ αἱ λοιπαὶ ᾽Ορθόδοξοι ᾽Εκκλησίαι διέκοψαν τὴν μετ' αὐτῆς κανονικὴν ἐπικοινωνίαν, μὴ ἀναγνωριζομένων ὡς κανονικῶν ᾽Αρχιερέων μήτε τοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου Μητροπολίτου Δυρραχίου καὶ Τιράνων καὶ ᾽Αρχιεπισκόπου πάσης ᾽Αλβανίας ἐπιθάνιος, μήτε τῶν ὡς ἐπισκόπων εἰς τὰς λοιπὰς τέσσαρας ἐπισκοπὰς ἐγκατασταθέντων, καὶ κατὰ συνέπειαν μήτε τῆς ὑπ' αὐτῶν συγκροτουμένης Ἱερᾶς Συνόδου ὡς κανονικῆς ἀναγνωριζομένης, καὶ

᾽Επειδὴ ὁ ΛΖ' Κανὼν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ΡΠ, ΙΙ, 388) ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἐμπεριστάτους ᾽Αρχιερεῖς, τῶν ὁποίων αἱ πόλεις «ὑποχείριοι τοῖς ἀνόμοις κατέστησαν», «καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρίας ἀνθεντία κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρησθῆναι, καὶ βεβαίαν, καὶ νενομισμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτῶν προϊούσαν διοίκησιν»,

᾽Επειδὴ ὁ πολὺς Βαλσαμών, ἐρμηνεύων τὸν ὡς ἄνω ΛΖ' Κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ρητῶς ὀρίζει, ὅτι «μητροπολίται, μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας, ὡς κρατουμένας ὑπὸ θαρβάρων, καλῶς ἐπισκόπους χειροτονοῦσι, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐνεργοῦσι» (ΡΠ, ΙΙ, 390),

᾽Επειδὴ ὁ ΙΗ' Κανὼν τῆς ἐν ᾽Αντιοχείᾳ Συνόδου (ΡΠ, ΙΙΙ, 159) δίδει τὴν δυνατὴν εἰς τὴν Σύνοδον τῆς χώρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ διαμένουσιν οἱ ἐμπερίστατοι Μητροπολίται, νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐνεργήσωσιν ὅ,τι ἂν αὕτη ἤθελε κρίνει εὐλογον,

Δ ι ᾶ τ α ῦ τ α

Ἡμεῖς, ὡς ὁ μόνος κανονικὸς καὶ ἐν ἐλευθέρῳ καὶ θεοσεβεῖ κράτει διαβιῶν ᾽Επίσκοπος τῆς ἐν ᾽Αλβανία ᾽Ορθοδόξου ᾽Εκκλησίας, τοῖς ὡς ἄνω ἱεροῖς τῆς ᾽Εκκλησίας Κανόσιν ἐπόμενος, προάγομαι αἰτήσασθαι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἄδειαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ᾽Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἵνα πρὸς προσηλασίαν τῶν ἐξ ᾽Αλβανίας ἐν Ἑλλάδι διαβιούντων ᾽Ορθοδόξων εἰς ἐ-

κλογὴν καὶ χειροτονίαν καὶ εἰτέρων Ἐπισκόπων προβῶ, ἀφ' εἰτέρου δὲ τὴν ἐπικουρίαν αὐτῆς πρὸς σχηματισμὸν κανονικῶν ψήφων ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐκλογῇ καὶ χειροτονίᾳ¹⁹.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

- 1) Γ(εωργίου) Δ. Μ(εταλληνού), Παντελεήμων, Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 9, σσ. 1144—1145.
- 2) Γεωργίου Χαρ. Παπαδοπούλου, Ἡ ἐθνικὴ μειονότης εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὸ σχολικὸν αὐτῆς ζήτημα. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον 1921—1979, Ἰωάννινα 1981, σ. 196.
- 3) Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, Β' Κώδηξ τῶν Διπλωμάτων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Σχολαρχοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ Γρηγοῦρα καθηγητοῦ τῆς Ἱερᾶς Θεολογίας. Ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι τοῦ...., σ. 163 ἀριθμ. 465.
- 4) Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, Θέσεις Θεολογικαὶ 1912—13, σσ. 343—372· Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 1844—1923, τόμος Α', Ἀθήναι 1970, σσ. 176—177.
- 5) Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ δάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων, Ἰωάννινα 1978, σσ. 365—378.
- 6) Ἀνωνύμου, Ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, Ὀρθοδοξία, τόμ. 12 (1937), σ. 109.
- 7) Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονος, Ἀργυρόκαστρον. Μετὰ τὸ 1914, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 3 σσ. 72· Πρβλ. Ἐκκλησία, τόμ. 15 (1937), σ. 191.
- 8) Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονος, Ἀργυρόκαστρον, δ.π., σ. 73.
- 9) Ὁ Παντελεήμων ἦταν Ἐπίσκοπος καὶ ὄχι Μητροπολίτης ἀφοῦ στίς 30 Μαρτίου 1937 μὲ «Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Τόμον» ἰδρύθηκε ἡ Ἐπισκοπὴ Ἀργυροκάστρου ἀπὸ ἓνα τμήμα τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, τὸ ὁποῖο εἶχε περιέλθει στὴν περιοχὴ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἀλβανίας ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς χώρας αὐτῆς σὲ ἀνεξάρτητο κράτος καὶ ἀπὸ τότε εἶναι καὶ παραμένει Ἐπισκοπὴ. Γιὰ τὸ Συνοδικὸ Τόμον ἰδὲς Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικὸς Κατάλογος τῶν ἐν Ἠπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως, Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, τόμ. 2 (1937), σσ. 102—103· Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπειρῷ ἀπὸ τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Ἀθήναι 1969, σσ. 68—70· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, Ἐκκλησία καὶ Θεολογία, τόμ. 1 (1980), σσ. 336—337. Τὸ ἴδιο, φυσικὰ, ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Κορυτσᾶς Εὐλόγιο Κουρίλα, ὁ ὁποῖος ὄχι σωστὰ τιτλοφορεῖται Μητροπολίτης.
- 10) Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Τὸ Αὐτοκέφαλον, δ.π., σσ. 100, 108, 302.
- 11) Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Τὸ Αὐτοκέφαλον, δ.π., σ. 329· Ἀρχιμ.

Γαβριήλ Διονυσιάτου, Λαυσαϊκὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐν Βόλφ 1953, σ. 22—23. Ὁ Ἱερόθεος πέθανε τὴν 1 Φεβρουαρίου 1956 στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τάφηκε τὴν ἐπομένη ἡμέρα στὸ νεκροταφεῖο τῆς Εὐαγγελιστρίας, Γρηγόριος ὁ Παλαμάς, τόμ. 39 (1956), σ. 67—68. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, Δίπτυχα Ὁρθοδοξίας, Ἀθῆναι 1956, σ. 339.

12) Γιά τὸν Φάν Νόλι ἰδέε P i r o T a k o, Fan Noli në fushen politike dhe publicistike. (Vërshtuar nëpërmjet publicistikës, oratorisë dhe epistolareve). Monografi, Tiranë 1975. Metropolitan Fan S. Noli, compiler, Fiftieth Anniversary book of the Albanian Orthodox Church in America 1908—1958, Boston 1960, σ. 35—145.

13) Γιά τὸν Ἀντωνιάδη ἰδέε Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τιμητικὸν Ἀφιέρωμα εἰς Εὐάγγελον Β. Ἀντωνιάδην, τόμ. 13 (1959), σ. ε'—θ' (Γερασίμου Ι. Κονιδάρη), ια'—κη' (Βασιλείου Χ. Ἰωαννίδου). Εὐαγγ. Μέξιη, Ἀντωνιάδης Εὐάγγελος, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 2, σ. 957—959.

14) Metropolitan Fan S. Noli, compiler, Fiftieth Anniversary book, δ.π., σ. 228.

15) Ἐκκλησία, τόμ. 35 (1958), σ. 480.

16) Ἐκκλησία, τόμ. 38 (1961), σ. 206.

17) Ὁ Παντελεήμων πέθανε στίς 24 Μαΐου 1969, Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ, δ.π., σ. 70. Λογοτεχνικὴ σκιαγράφηση τῆς προσωπικότητος τοῦ Παντελεήμονος ἰδέε Σήφη Γ. Κόλλια, Ὁ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων. Ὁ ἀγωνιστὴς τῆς Β. Ἠπείρου, Ἀθῆναι 1970.

18) Αὐτὰ ἀναφέρονται στὸν «Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Τόμον περὶ εὐλογίας τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας» τῆς 12 Ἀπριλίου 1937, Ἀνω-νύμου, Ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, δ.π., σ. 111, 112. Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου Μητροπολίτου Κίτρους, Ἡ Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας καὶ οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως αὐτῆς, ἐν Ἀθήναις 1975, σ. 36. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἐπίσημα ἔγγραφα, δ.π., σ. 338.

19) Πρὸς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἴδιου τοῦ Παντελεήμονος, τὴν ὁποία ὑπέβαλε στίς 8 Ἰουλίου 1954 στὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἀθηναγόρα: «διὰ τὴν γνῶσιν (ὁ Ἀθηναγόρας) τὴν ἐν Ἀλβανίᾳ κατάστασιν τῶν Ὁρθόδοξων τῆς Ἀλβανίας καὶ διὰ τὴν προστατεύσιν ταύτην καὶ τοὺς πνευματικοὺς ἡγέτας τῆς, δι' ὧν οἶδεν αὐτὴ (ἡ Παναγιότης) μέσων καὶ μέτρων», Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας κατὰ τὰ ἔτη 1937—1967. (Πρώτη προσέγγισις), Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιον, τόμ. 2 (1980), σ. 155.

